

UZASADNIENIE

Zaskarżonym postanowieniem z dnia 18 września 2015 r. Sąd Rejonowy w Kutnie w sprawie z wniosku (...) Spółdzielni Mieszkaniowej (...) w K. z udziałem M. G., J. Z. (1), J. Z. (2) i P. Z. (1) stwierdził, że spadek po J. Z. (3), synu S. i A., zmarłym w dniu 29 czerwca 2013 roku w K., ostatnio stale zamieszkałym w K., na podstawie testamentu własnoręcznego z dnia 10 września 2005 roku, nabył syn J. Z. (2) w całości. Ponadto Sąd Rejonowy uznał, że strony postępowania ponoszą koszty związane ze swoim udziałem w sprawie.

Poczynione przez Sąd I instancji ustalenia faktyczne przedstawiały się następująco:

J. Z. (3) zmarł w dniu 29 czerwca 2013 roku w K. ostatnie stale zamieszkując w K..

Spadkodawca jako spadkobierców ustawowych pozostawił po sobie żonę J. Z. (1), syna J. Z. (2) oraz wnuki P. Z. (1) i M. G. – dzieci zmarłego syna P. Z. (2).

Spadkodawca pozostawił testament własnoręczny sporządzony w dniu 10 września 2005 roku. Zgodnie z treścią testamentu sporządzonego wspólnie ze S. Z. w przypadku ich śmierci wszystkie prawa związane ze spółdzielczym własnościowym prawem do lokalu mieszkalnego położonego w K. przy ul. (...) przechodziły na syna J. Z. (2).

Sąd Rejonowy uznał, że testament został sporządzony w całości pismem spadkodawcy J. Z. (3). Z materiału dowodowego wynikało, że powołane w treści testamentu własnościowe prawo do lokalu mieszkalnego wchodzące w skład spadku po J. Z. (3) wypełniało praktycznie cały spadek. W związku z tym powołanego w jego treści J. Z. (2) uznać należy za spadkobiercę zgodnie z art. 961 k.c.

W związku z powyższym Sąd Rejonowy stwierdził, że spadek po J. Z. (3) na podstawie testamentu własnoręcznego z dnia 10 września 2005 roku nabył syn J. Z. (2) w całości.

Od powyższego postanowienia apelację złożyła J. Z. (1) zaskarżając je w całości z uwagi na fakt, że zachodzi nieważność postępowania, gdyż skarżąca została pozbawiona możliwości obrony swoich praw. Nie wiedziała bowiem, że przed Sądem Rejonowym w Kutnie toczy się postępowanie o stwierdzenie nabycia spadku po J. Z. (3). Skarżąca oświadczyła, że zmarły był jej mężem. Jednocześnie skarżąca złożyła testament spadkodawcy J. Z. (3) sporządzony przed notariuszem D. A. w formie aktu notarialnego Rep A. nr 2536/2007 w dniu 17 kwietnia 2007 roku, wnosząc o jego otwarcie i ogłoszenie.

Z ostrożności procesowej skarżąca zarzuciła zaskarżonemu postanowieniu naruszenie przepisów prawa materialnego, tj. art. 942 k.c. poprzez przyjęcie, że dokument z dnia 10 września 2005r. podpisany przez S. Z. i J. Z. (3) na podstawie, którego Sąd stwierdził nabycie spadku przez J. Z. (2) jest ważnym testamentem.

Jednocześnie skarżąca oświadczyła, że nie uczestniczyła w postępowaniu gdyż nie otrzymała żadnej korespondencji z Sądu, a w okresie od 10 czerwca 2015 roku do końca lipca przebywała poza miejscem swojego zamieszkania.

W konkluzji apelująca wniosła o uchylenie zaskarżonego postanowienia i przekazanie sprawy Sądowi Rejonowemu do ponownego rozpoznania lub zmianę zaskarżonego postanowienia i orzeczenie, że spadek po J. Z. (3) nabyła J. Z. (1) na podstawie testamentu notarialnego.

Wnioskodawca w odpowiedzi na apelację wniósł o jej uwzględnienie i uchylenie zaskarżonego postanowienia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacja jest zasadna i skutkuje uchynieniem zaskarżonego postanowienia oraz przekazaniem sprawy Sądowi Rejonowemu do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania apelacyjnego.

Na wstępie podkreślić należy, że w dacie zamknięcia rozprawy Sąd Rejonowy nie dysponował wiedzą o istnieniu jeszcze jednego testamentu przez J. Z. (3) i ta okoliczność nie była przedmiotem rozpoznania przez Sąd I instancji. Skarżąca, która nie uczestniczyła w postępowaniu w pierwszej instancji, w apelacji podniosła, że jej mąż sporządził testament w formie notarialnej. Ujawnienie okoliczności wskazującej na sporządzenie przez spadkodawcę jeszcze jednego testamentu przesądza zatem o konieczności ponownego rozważenia, kto jest powołany do spadku po zmarłym.

Postępowanie o stwierdzenie nabycia spadku ma na celu ustalenie osoby spadkobiercy oraz tytułu dziedziczenia. Zgodnie z art. 670 k.p.c. sąd spadku bada z urzędu, kto jest spadkobiercą. Dodać należy, iż obowiązek Sądu zbadania, kto jest spadkobiercą, dotyczy tak spadkobierców powołanych do dziedziczenia z mocy ustawy, jak i na podstawie testamentu.

W piśmiennictwie podkreśla się, że w pierwszym przypadku wystarczającym jest ustalenie pokrewieństwa w zakresie wskazanym w art. 931-937 k.c. oraz okoliczności wyłączających poszczególne osoby od dziedziczenia, w drugim natomiast stwierdzenie, czy spadkodawca pozostawił testament, następnie jego otwarcie i ogłoszenie, ewentualne zbadanie zarzutów kwestionujących ważność i skuteczność testamentu, a po ustaleniu spadkobierców powołanych do dziedziczenia z mocy testamentu - zbadanie okoliczności wyłączających lub ograniczających ich zdolność spadkobrania.

W kontekście powyższych uwag należało stwierdzić, iż istnienie testamentu notarialnego J. Z. (3) z dnia 17 kwietnia 2007 r. skutkuje koniecznością przeprowadzenia postępowania dowodowego mającego na celu ustalenie ważności tegoż testamentu, a zwłaszcza skontrolowanie, czy dokument ten spełnia wymogi przewidziane w ustawie prawo o notariacie warunkujące jego ważność i skuteczność.

W niniejszej sprawie zbadania również wymaga, czy oświadczenie spadkodawcy wyrażone w treści testamentu z 2007 roku odpowiada pod względem formy i treści tym, jakim chciał je uczynić testator. W tym przypadku chodzi o kwestię wydziedziczenia syna spadkodawcy - J. Z. (2). Konieczność przeprowadzenia postępowania we wskazanym wyżej zakresie, w istocie sprowadza się będzie do badania w całości materialnej podstawy wniosku o stwierdzenie nabycia spadku, co wiązać się będzie również z koniecznością przeprowadzenia od początku całego postępowania dowodowego w niniejszej sprawie i wydania rozstrzygnięcia na podstawie stanu rzeczy istniejącego w chwili zamknięcia rozprawy.

W tym kontekście pojawia się również konieczność oceny ważności testamentu z dnia 10 września 2005 roku.

Sąd Rejonowy uznał bowiem, że ogłoszony testament spadkodawcy z dnia 10 września 2005 roku nie został zakwestionowany pod względem swojej ważności przez strony postępowania, a tym samym w grę wchodzi dziedziczenie na podstawie powołania testamentowego. Jednocześnie Sąd Rejonowy uznał, że mimo faktu, że testament został sporządzony wspólnie przez małżonków J. Z. (3) i S. Z., to nie ma podstaw do stosowania art. 942 k.c. o niedopuszczalności łączenia w jednym testamencie woli dwóch spadkodawców. Sąd Rejonowy bowiem uznał, że skoro testament został sporządzony w całości pismem J. Z. (3) i podpisany przez niego oraz przez S. Z., wobec tego w takiej sytuacji mamy do czynienia z ważnym testamentem własnoręcznym wyłącznie J. Z. (3).

Przypomnieć należy, że zgodnie z art. 942 k.c. testament może zawierać rozporządzenia tylko jednego spadkodawcy. Zakaz wynikający z tego przepisu polega na niedopuszczalności połączenia oświadczeń ostatniej woli dwóch lub więcej osób w jednym dokumencie. Tak sporządzony testament jest bezwzględnie nieważny. Należy też zauważyć, że testament własnoręczny zawierający wspólne oświadczenie ostatniej woli jest nieważny z powodu niezachowania wymogów własnoręczności sporządzenia testamentu, dwie osoby nie mogą bowiem jednocześnie własnoręcznie sporządzić jednego dokumentu (A. Kidyba „Komentarz do art. 942 Kodeksu cywilnego” pod red. E. Niezbickiej). Z przedmiotowego testamentu wynika niezbieżnie, że zawiera on rozporządzenie majątkiem na wypadek śmierci wspólne

dla małżonków Z., gdyż w jego treści użyto sformułowań w liczbie mnogiej („my niżej podpisani, „my oświadczamy”), ponadto pod testamentem zostały zamieszczone dwa testamenty.

Mając na uwadze te okoliczności Sąd Okręgowy nie podzielił poglądu Sądu Rejonowego, że w oparciu o przepis art. 948 k.c. należy testament ten potraktować jako oświadczenie ostatniej woli tylko J. Z. (3). Przepis ten bowiem zawiera uregulowania dotyczące wykładni ważnie sporządzonego testamentu (postanowienie SN z 16.11.1999r, II CKN 537/98, Lex nr 1216190, postanowienie SN z 6.11.1998r, III CKN 3/98, Lex nr 50671).

Okoliczność, że apelująca nie brała udziału w postępowaniu ma istotne znaczenie o tyle, iż brak udziału uczestniczki postępowania w rozprawie poprzedzającej bezpośrednio wydanie zaskarżonego postanowienia uniemożliwił przeprowadzenie prawidłowego postępowania na okoliczność ustalenia kręgu spadkobierców, co, jak już wyżej wskazano, miało w niniejszej sprawie o tyle istotne znaczenie, iż kwestionowana jest ważność testamentu, na podstawie którego Sąd Rejonowy stwierdził ostatecznie nabycie spadku po J. Z. (3).

W takiej zaś sytuacji prowadzenie postępowania przez Sąd odwoławczy i wydanie ewentualnego orzeczenia reformatoryjnego nie jest w świetle przepisów postępowania dopuszczalne. Stoją też temu na przeszkodzie względy merytoryczne, ponieważ ewentualne wydanie przez Sąd drugiej instancji orzeczenia reformatoryjnego wymagałoby ustosunkowania się do zagadnień kluczowych mających znaczenie dla rozpoznania sprawy.

Wobec powyższych rozważań za koniecznością uchylecia przedmiotowego postanowienia i przekazaniem sprawy do ponownego rozpoznania przemawia fakt, że Sąd I instancji nie rozpoznał istoty sprawy o stwierdzenie nabycia spadku po zmarłym J. Z. (3). Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem pojęcie „istoty sprawy” odnosi się do jej aspektu materialnego, a nierozpoznanie istoty zachodzi wówczas, gdy rozstrzygnięcie sądu nie odnosi się do tego, co było przedmiotem sprawy, a więc gdy sąd zaniechał zbadania materialnej podstawy żądania (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 18 czerwca 2013 roku, I ACa 306/2013, LexPolonica nr 6960459; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 maja 2012 roku, V CSK 260/2011, LexPolonica nr 4934975; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 marca 2004 roku, I CK 505/2003, LexPolonica nr 2025461).

W toku ponownego rozpoznania sprawy obowiązkiem Sądu będzie podjęcie czynności związanych z otwarciem i ogłoszeniem testamentu notarialnego a następnie przeprowadzenie postępowania dowodowego w zakresie koniecznym dla ustalenia okoliczności istotnych dla oceny ważności i skuteczności testamentu notarialnego oraz zbadanie okoliczności wyłączających lub ograniczających zdolność spadkobrania spadkobiercy testamentowego, jak również przeprowadzenie postępowania dowodowego w kwestii wydziedziczenia syna spadkodawcy - J. Z. (2), jak również odniesienie się do zarzutów zgłoszonych przez J. Z. (1) co ważności testamentu z dnia 10 września 2005 roku.

Tym samym na podstawie art. 386 § 4 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. uchylono zaskarżone postanowienie i przekazano sprawę Sądowi Rejonowemu w Kutnie do ponownego rozpoznania pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania apelacyjnego (art. 108 § 2 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.).